

MAKEDONYA TÜRKLERİNDE GÖKYÜZÜ İLE İLGİLİ İNANÇLAR

Okt. Şerife Seher EROL
Nevşehir Üniversitesi, Türk Dili Bölümü

ÖZET

Tüm milletleri birbirine bağlayan, milli hislerin gelişmesini ve farklı toplulukların bir arada olmalarını sağlayan belli dini ve kültürel inanışlar, özel günler ve birtakım değerler bulunmaktadır. Türk toplumunu da bir arada tutan belli değerler, halk inanışları ve bunlara bağlı olarak ortaya çıkan birtakım uygulamalar söz konusudur. Tarihin hemen her devrinde Türk yaşam alanları birçok inanışa sahne olmuş ve bu inanışlar beraberinde pek çok uygulamayı getirmiştir. Bu kültürel değerler, Türk mirasının temelini oluşturan en önemli hazine sayılmış ve halen de sayılmaktadır. Bu makalemizde Makedonya Türklerinin gökyüzü ile ilgili halk inançları, bu inançların kökenleri ile bu kökenlerin yapı taşlarının incelenmesi söz konusu olacaktır. Makedonya Türklerinden bazı kaynak şahıslarla yapmış olduğumuz derleme çalışmaları sonucu sözlü kaynaklardan edindiğimiz bilgilerin yanı sıra, yazılı kaynaklardan da yararlanarak Türk kültüründe gökyüzü ile ilgili inanç ve geleneklerin Makedonya Türkleri arasında ne şekilde devam ettiğini ele alacağız. Amacımız, Makedonya Türklerinin gökyüzü ile ilgili inanç ve uygulamalarını inceleme yoluyla Türk kültürünün birleştirici özelliklerini belirlemek ve farklılaşmaların hangi noktalarda olduğunu ortaya koymaktır.

Anahtar Kelimeler: Makedonya, gökyüzü, güneş, ay, yıldızlar, günler

BELIEFS REGARDING THE SKY WITH MACEDONIA TURKS

ABSTRACT

That connects all the nations, and different communities in the development of national feelings in a way that makes them certain religious and cultural beliefs, special occasions and there are some values. In Turkish society that holds certain values and beliefs of the people there are certain practices that occur to them. Belief in almost every period of history has witnessed in many areas of Turkish life and has many applications with these beliefs. These cultural values form the basis of Turkish heritage and are still considered to be regarded as the most important treasure. This article related to folk beliefs sky Turks in Macedonia, with the origins of these beliefs, there will be examination of the roots building blocks. Turks of Macedonia as a result of compiling some of the resources that we have done parties, as well as oral sources, the information gained, the advantage of written sources in the sky in the Turkish culture and traditions of faith among the Turks of Macedonia continue to be what we'll discuss that. Our goal, the Turks of Macedonia in the sky through the review of Turkish culture

and unifying the beliefs and practices and determine the characteristics of that which points to reveal the differentiations.

Keywords: *Macedonia, sky, sun, moon, stars, days*

Giriş

Tüm milletleri birbirine bağlayan, milli hislerin gelişmesini ve farklı toplulukların bir arada tutunmalarını sağlayan belli dini ve kültürel inanışlar, özel günler ve birtakım değerler bulunmaktadır. Türk toplumunu da bir arada tutan belli değerler, halk inanışları ve bunlara bağlı olarak ortaya çıkan birtakım uygulamalar söz konusudur. Tarihin hemen her devrinde Türk yaşam alanları birçok inanışa sahne olmuş ve bu inanışlar beraberinde pek çok uygulamayı getirmiştir. Bu kültürel değerler, Türk mirasının temelini oluşturan en önemli hazine sayılmış ve halen de sayılmaktadır.

Halk inanışları herhangi bir milletin kimliğini belirlerken başvuru olan önemli bir unsurdur. Çeşitli dinlere mensup olarak yaşayan milyonlarca Türkü, bu halk inanışları birbirine bağlar. Gerek Balkanlarda, gerekse Anadolu'da yaşayan Türkler arasında benzer halk inanışlarının görülmesi tarihi-millî bağın bir ifadesidir. (Ercan 2006:72)

Bu bağlamda makalemizde, Makedonya Türklerinin gökyüzü ile ilgili halk inançları, bu inançların kökenleri ile bu kökenlerin yapı taşlarının incelenmesi söz konusu olacaktır. Makedonya Türklerinden bazı kaynak şahıslarla yapmış olduğumuz derleme çalışmaları sonucu sözlü kaynaklardan edindiğimiz bilgilerin yanı sıra, yazılı kaynaklardan da yararlanarak Türk kültüründe gökyüzü ile ilgili inanç ve geleneklerin Makedonya Türkleri arasında ne şekilde devam ettiğini ele alacağız. Amacımız, Makedonya Türklerinin gökyüzü ile ilgili inanç ve uygulamalarını inceleme yoluyla Türk kültürünün birleştirici özelliklerini belirlemek ve farklılaşmaların hangi noktalarda olduğunu ortaya koymaktır.

Araştırmamızda bilgi toplama yöntemlerinden derleme ve yazılı kaynakları tarama yöntemlerinin her ikisini de kullandık. Derleme yaptığımız kaynak şahısların verdikleri bilgilerin yetersiz olduğu yerlerde yazılı kaynaklara başvurduk. Daha sonra toplanan bu bilgilerin işlenmesinde karşılaştırma yönteminden faydalanarak Makedonya Türkleri arasında yaşatılmaya devam eden çeşitli inançların Türkiye Türkleri arasında ne şekilde yaşatıldığını ortaya koymaya çalıştık.

Makedonya Cumhuriyeti

Balkanlarda bir ülke olan Makedonya Cumhuriyeti, kuzeyde Sırbistan ve Kosova, batıda Arnavutluk, güneyde Yunanistan, doğuda Bulgaristan ile komşudur. Ülke 1991 yılında Yugoslavya'dan Makedonya ismi ile ayrılıp, bağımsızlığını ilan etti. Birleşmiş Milletler tarafından 1993 yılında tanınan ülke Yunanistan'ın itirazı sonucu Birleşmiş Milletler tarafından Eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti (EYMC) adıyla tanınmaktadır. Türkiye, Makedonya Cumhuriyeti'nin bağımsızlık ilanı ile beraber ülkeyi kendi ismi ile tanımıştır.

Ülkenin başkenti Üsküp (Makedonca: Skopiye) 500.000 nüfusuyla aynı zamanda ülkenin en büyük şehridir. Başkent Üsküp dışında Manastır (Bitola), Kalkandelen (Tetova), Prilep, Resne, Ohri, Kumanova, Gostivar ve Struga gibi şehirleri olan Makedonya, tarihte önemini hiç yitirmemiş bir coğrafya üzerinde bulunmaktadır. 2002 sayımlarına göre ülkenin nüfusu 2.055.915 kişidir ve nüfusun % 60'ı büyük şehirlerde toplanmıştır.

Makedonya Cumhuriyeti çok etnik yapıya sahip bir devlettir. 2002 sayımlarına göre en büyük nüfus 1.100.225 kişiyle Etnik Makedonyalı Slav (% 60.15), ikinci 750.200 kişiyle Arnavutlardır (% 30.10). Diğer küçük etnik gruplar Türkler (77.959 - % 3.85), Boşnaklar (17.018 - % 0.84), Ulahlar (9.695 - % 0.48) ve diğerleridir (20.993 - % 1.04).

Makedonya Cumhuriyeti'nde en yaygın din % 84.7 ile Makedon Ortodoks Kilisesi'ne bağlı Ortodoksluk, % 13.3 ile en yaygın ikinci din İslam dinidir. Ülkede 1200 kilise, 400 cami bulunmaktadır. Üsküp'te Ortodoks ve İslam dinine mensup insanlar için değişik okullar vardır.

Makedonya Türklerinde Gökyüzü ile İlgili İnançlar

Türk topluluklarından Makedonya Türkleri yukarıda sözünü ettiğimiz değerler ve kültürel miras sayesinde uzun yıllar boyunca bir arada ve milli duygularından çok şey yitirmeden yaşayabilmiştir. Makedonya'da yaşayan Türkler arasında gökyüzü ile ilgili inançlar eskiden olduğu gibi günümüzde de etkin bir şekilde yaşatılmaktadır. Makedonya'nın Jirovnitsa köyünde yaşayan Türkler arasında, yeni evlenecek kişilerin mutluluklarının daim olması için söz kesilmesi "Nova Meseçina"¹da yapılmaktadır. Makedonya'nın Debre şehrinde yaşayan Türkler, Yeni Ay'ı gördükleri zaman, Yeni Ay'ı gören kişinin karşısındaki insana nazar değdireceğine inanmaktadırlar. Bu nedenle, Yeni Ay'ı gören kişi, karşısındaki insana nazar değmesin diye, bir Fatıha ve üç İhlâs okumaktadır. Eğer yeni bir işe başlanacaksa, yeni bir şey satın alınacaksa, Yeni Ay'ın konumuna dikkat edilmektedir. Bunların yapılabilmesi için Yeni Ay çıktıktan sonra en az üç gün geçmesi beklenmektedir. Tarlaya yeni tohum atmak ve ekilen tohumların kaybolmaması için de Yeni Ay'dan en az üç gün geçmesi gerektiğine inanılmaktadır. (Ercan 2006:72-82)

Makedonya'nın Vrapçište köyünde ise Yeni Ay görüldüğü zaman, "Ayı Gördüm Allah, Amentü Billâh, Şen Gözüm, Nur Gözüm, Ölüm Elhamdülillah" denilir. (Ozan Amedov 2007, İzmir) Makedonya'nın Gostivar bölgesinde de "Dolunay"ın şanssızlık getirdiğine inanılır. Bu yüzden her işe² dolunaydan bir-iki gün sonra başlanır. (Nurhan Abdulai 2007, İzmir)

Makedonya'nın İştip şehrine bağlı Zegor köyünde de Yeni Ay ilk görüldüğü zaman dilek tutulmaktadır. Başkasının yüzüne bakılmaz, bakılırsa o kişinin yüzünde yara çıkacağına inanılmaktadır. Bu yüzden, Yeni Ay ilk görüldüğü zaman, karşıdaki insana zarar gelmesin düşüncesiyle dağa, tepeye

¹ Yeni Ay.

² Özellikle de tarla, bağ, bahçe, ekin, hasat gibi işler için söz konusu uygulama yaygındır.

bakılmaktadır. Trebişçe ve Viduşe köylerinde yaşayan Türkler ise Yeni Ay'ı ilk kez gördükleri zaman olayların çok hızlı gelişeceğine, yangına, felakete sebebiyet vereceğine, bir işe başlanılacaksa, örneğin ev temeli atılacaksa, yedi gün geçmesi gerektiğine inanmaktadırlar. Eskiden insanların Yeni Ay'a bakarken yüzlerine tülbent örttükleri, böylece ayın kaç günlük olduğunu anladıkları söylenmektedir. Yeni Ay görüldüğü zaman, ayı gören kişi dua okur, böylece etrafındaki insanlara nazar değdirmekten korunmuş olur. Dolunay görüldüğü zaman ise, etrafın bereketleneceğine inanılır. (Ercan 2006:75) Görüldüğü üzere Makedonya'nın farklı bölgelerinde birbirine tamamen zıt inanışlar da karşımıza çıkmaktadır. Gostivar bölgesinde uğursuzluk sayılan Dolunay, Trebişçe ve Viduşe köylerinde bereket, şans sembolü olarak kabul edilmektedir.

Makedonya'nın Dedeli köyünde kırklı kadının akşamdan sonra evin eşiğinden çıkmasının sakıncalı bulunuşu Gök Tanrı inanç sistemindeki Güneş kültüyle ilgilidir. Güneş battıktan sonra koruyuculuğuna inanılan Güneş'ten yararlanılamayacaktır. Aynı inanış ve uygulama Anadolu Yörüklerinde de karşımıza çıkmaktadır. (Fatma Erol 2007, Mersin) Gece on ikiye beş kala ve beş gece dışarıya çıkılmaz, bu saatlerde dışarıda dolaşılmaz, özellikle çöplükten geçilmez. Buralarda cinlerin olduğuna inanılır. Makedonya'nın Zegor köyünde de, geceleyin kırkı çıkmamış kadının yalnız bırakılmadığı, bırakıldığı takdirde Anadolu'da "*Al Karısı*" (Fatma Erol 2007, Mersin) adıyla bilinen, Makedonya'da ise, sadece geceleri dolaşan "*Novyak*" adlı bir kötü ruhun gelip, çocuğun ve annenin gücünü aldığına inanılmaktadır. (Nurhan Abdulai 2007, İzmir) Bu inancı taşıyanlara göre, gece evden ateş ve tuz verilmez. Bu hususlara özellikle evlerinde loğusa olan aileler dikkat ederler. Kara iyelerin çöplüklerde mekân tutabileceği, gece yerlerin "bağlandığı", geceleri komşulara "ateş" türünden şeylerin verilmeyeceği bilinmektedir. Gece saat on iki, enerjinin en düşük olduğu yer ve saat olması itibariyle kötü iyelerin görünme ihtimali artabilir şeklinde bir düşünce hâkimdir. (Kalafat 1994:29)

Doğum esnasında ve loğusa kadının korunmasında, ayrıca genelde "*cin*" türünden varlıkların muhtemel zararlarından korunmak için elbiseler ters giydirilir. Kuran-ı Kerim okunur. "*Cin taifesi*"nin güneş doğunca kaybolacağı inancı vardır. İnanışa göre cin taifesi grup halinde bir insan kitlesinden bir kimseyi alıp götürüp sonra da serbest bırakabilir. (Kalafat 1994:23) Ayrıca güneş battıktan sonra evin eşiğinin dışına sıcak su ve ateş dökülmez. Şeytanın çarpacağı inancı vardır. Güneş battıktan sonra komşuya tuz verilir ise evin bereketinin kaçabileceğine inanılır. Ayrıca ekin ekilmeye gidileceği gün de kimseye evden bir şey verilmez. Aksi halde ekinin bereketi kaçar. (Kalafat 1994:45-46)

Güneş kültürünün etkisiyle ortaya çıkan bir başka inanış ise şu şekildedir. Gece vakti saçaklar altında dolaşmak, gece vakti evi süpürüp ekmek kırıntılarını dışarı atmak evin bereketini kaçırır. Kırıntılarla beraber evin bereketinin atılmış olduğuna inanılır. Gece saçak altında dolaşılmaz. (Kahramanyol 2003:391)

Tırnaklar gece kesilmez, kesilirse cin çarpacağına inanılır. Ayak tırnakları ve el tırnakları aynı gün içinde kesilmez.³ Kesilen tırnakları toplamak gerekir, çünkü büyü için kullanılabilirler. (Emre Usenov 2007, İzmir)

Makedonya'nın Kozyak yöresi Türklerinde, "Güneş Yatmadan" (batmadan) evvel bir şey yiyen ve uyuyan çocukların kötü bir şeye uğrayabilecekleri inancı vardır. Çocuklara bu durumdan sakınmaları için "annen-baban ölür" denir. Güneşin batma saatlerinde uyunmayacağı inancı Anadolu Türklerinde de vardır. (Kalafat 1994:25) Mersin'in Silifke ilçesinde de güneş batarken uyuyanların delireceği yönünde bir inanç söz konusudur. Bu inanç yine Güneş kültü ile ilgili olmalıdır.

Vrapçişte köyünde her insanın gökte mutlaka bir yıldızı olduğuna ve bu yıldızın o insanla aynı kaderi paylaştığına, onunla doğup, onunla öldüğüne inanılır. İnsan hayatı boyunca, fark etmese bile o yıldızı, bir kere de olsa mutlaka görür. Yıldız kaymasından sonra biri doğacak diye düşünülür, çünkü birisi ölmüştür ve yeni doğan çocuğun bir yıldızı olacaktır. (Emre Usenov 2007, İzmir)

Yine bu bölgede hava güneşliken yağmur yağarsa "Şeytan Evleniyor" diye yorumlanır. Ay kırmızıya (kızıla) dönüşünce birisi birine büyü yapıyor diye düşünülür. Ayın ikiyüzlü olduğuna inanılır, bu yüzden havanın nasıl olduğunu anlamak için hiçbir zaman aya bakılmaz. Ay, sadece geceyi aydınlattığı için kutsaldır. Evin bereketi için güneş doğmadan kalkmak gerektiği inancı vardır. (Nurhan Abdulai 2007, İzmir) Söz konusu inanış bugün halen Anadolu'da da canlı bir şekilde yaşamaktadır.

Makedonya'da gökyüzü ile ilgili yapılan diğer uygulamalardan birisi de yağmur duası sırasında karşımıza çıkmaktadır. Dua sırasında küçük bir kız çocuğu yapraklarla süslenir ve kendi etrafında döndürülür. Bu dönüş ne kadar hızlı olursa yağmurun da o kadar kısa zamanda yağacağına inanılır ve tören sonunda da çocuğa çeşitli hediyeler verilir. (Ercan 2006:76) Türk mitolojisinde de gökyüzünün ve gökten düşen damlaların önemi büyüktür. Orta Asya mitolojisinde gökten inen ışıklarla ya da dolu tanesiyle gebe kalma motifine sıkça rastlanır. (Ögel 1989:56)

Vrapçişte köyünde gökkuşağının altından geçildiği takdirde cinsiyetin değişebileceğine inanılır. Ayrıca gökkuşağının her iki ucunda altın dolu küpler olduğuna da inanılmaktadır. (Nurhan Abdulai 2007, İzmir)

Makedonya Türklerinde dini inançlar Türkiye Müslümanlarından pek farklı değildir. Trebişçe ve Viduşe köylerinde gök gürlediği zaman şahadet getirilmesi, ağaçların altına saklanılmaması gerektiğine inanılmaktadır. Gökkuşağı görüldüğünde ise, gökkuşağının dereden su içtiği, bunun akabinde de yağmur yağacağı düşüncesi vardır. Fırtına koptuğu ya da yıldırım düştüğü zaman, Allah'tan geldiğine; gökkuşağı görüldüğünde, onun altından geçen inancının kabul olacağına inanılmaktadır. Zegor köyünde ise, yağmurun

³ Kaynak kişi bunun sebebini bilmiyor.

ardından çıkan gökkuşağı görüldüğü zaman, bereket duası okunur. Gökyüzünde siyah bulutlar görülürse, hava yağmurlu olacaktır. Bulutlar hızlıca gelip geçerse, başka yerde yağmur yağacaktır. Yağmur damlaları yerle temas ettiğinde, baloncuk şeklinde oluyorsa, yağmurun yağmaya devam edeceğine inanılır. (Ercan 2006:77) Saçaklarda biriken yağmur suyunun altına el tutulmaz, aksi takdirde kişinin elinde siğil çıkacağına inanılır. (Nurhan Abdulai 2007, İzmir)

İnsanoğlu var oluşundan beri arayış içerisinde olmuştur. Var olma nedeninden, yok olacağı ana, yani ölümüne kadar neden ve nasılları sorgulamış, sorgulayarak arayışlarına yön vermeye çalışmıştır. Bu arayışların neticesinde daha düzenli bir yaşam amacıyla, zamanı mevsimlere göre planlamıştır. Bu planlamaya esas olarak da bir takvime gereksinim duyduğu fikrine ulaşmıştır.

Geleneksel halk takvimi dediğimiz inanışın özünde, Şubat ayında birer hafta aralıklarla önce havada, sonra suda ve en son toprakta oluştuğuna inanılan sıcaklık yükselişi olan “cemre” vardır. (Türkçe Sözlük: 394) Makedonya'nın Gostivar bölgesinde de havalar ısınmaya başlayınca aynı adla anılan “cemre”nin önce havaya, sonra suya ve en son olarak da toprağa düştüğüne inanılır. Bu tarihlerde toprağın bereketli olması için her ekin vakti geldiğinde hocalara dua okutulur. (Arzu Salihi 2007, İzmir)

Gökyüzü ile ilgili diğer mevcut inanışlara göre, yıldızlar, insanların hayatlarını etkileyebilirler. İnsanı zengin edebilir, mallarını, hayvanlarını çoğaltabilirler. Bunu, Makedonya Türkleri, “*Mutlu yıldız altında doğmak*” şeklinde ifade etmektedir. Bazen de yıldızına göre insanı mutsuzluk takip eder. Daha önce de değindiğimiz gibi her insanın kaderini paylaştığı bir yıldız vardır. “Zivetse” adı ile bilinen yıldızın kaydığı görüldüğü zaman kimseye söylenmemesi gerektiği, aksi takdirde söyleyen kişinin ömrünün azalacağı yönünde bir inanç vardır. Zegor köyünde, yıldız kaydığı zaman dilek tutulur. Gökyüzünde yıldız çok fazla ise, ertesi gün havanın güzel olacağına, gökyüzü bulutlu olduğu zaman ise yağmur yağacağına hükmedilir. Bu düşünce Anadolu Türklerinde de vardır. “Golema Meçka”⁴ ve “Malen Meçka”⁵ görüldüğünde de ertesi gün havanın güzel olacağı düşünülür. (Ercan 2006:80)

Türk inanç sisteminde kutsal kabul edilen belirli günler vardır. Buna bağlı olarak da belli günlerde iş yapma-yapmama ya da belirli işleri yapma veya yapmama yönünde çeşitli inanışlar ortaya çıkmıştır. Örneğin; Vrapçište köyünde Anadolu'da olduğu gibi, Perşembe gecesi kutsal kabul edilir. Perşembe günü oruç tutulur ve gecesinde dualar okunur. Cuma ise, İslam inancına göre mübarek olduğu için o gün iş yapılmaz. (Ozan Amedov 2007, İzmir) İslamiyet'in tesiri ile Türk kültürünün bütünleştiği burada açıkça göze çarpmaktadır.

Makedonya'nın Ohri bölgesinde de Cuma gecesi el işi yapılmaz. Cuma gecesi ve Cuma günü Cuma namazına kadar ev işi yapılmaz, çamaşır yıkanmaz.

⁴ Büyükayı.

⁵ Küçükayı.

Ayrıca Salı ve Çarşamba günü yıkanmamak inancı vardır. (Kahramanyol 2003:222)

Yine Vrapçište köyünde başsağılığına sadece Cumartesi, Pazar ve Salı günleri gidilmektedir. Salı günü çamaşır yıkamanın uğursuzluk getireceğine inanılır. Yeni doğan bebeği hayırlamaya ise genellikle Çarşamba günleri gidilmektedir. (Emre Usenov 2007, İzmir)

Makedonya'nın Jitinonik-Debre Türklerinde damat tıraşı Perşembe günü yapılır. (Kalafat 1994:38) İştıp şehrinde yaşayan Türkler, kız istemeye veya söz kesmeye Cuma veya Pazar akşamları giderler. Düğünler de Perşembe veya Cuma günü başlar. Kızın çeyizi Pazartesi ya da Perşembe günü götürülür. "Salı Sallanır" denilerek hiçbir işe Salı günü başlanılmaz. (Ercan 2006:82)

Sonuç

Gerek yazılı gerekse sözlü kaynaklardan yola çıkılarak denilebilir ki Makedonya Türkleri ve Türkiye Türkleri arasında bir aynılık göze çarpmaktadır. İnançlar, bu inançlara bağlı olarak ortaya çıkan uygulamalar, kutlamalar, bayramlar, törenler ve bunun gibi hayatın çeşitli safhalarının yaşanış şekli arasındaki benzerlik oldukça dikkat çekicidir.

İslamiyet'in güçlü bir şekilde yaşandığı Makedonya Türk toplumunda eski Türk inancından gelen geleneksel inanç ve uygulamalar ile İslam dini bütünleştirilmiştir. İslamiyet'le beraber bazı uygulamaların eklendiği ya da çıkarıldığı görülse de çoğu inanç ve uygulamanın ortak bir kültüre dayandığı açıktır. Gökyüzü ile ilgili inançlar ve bunlara bağlı olarak ortaya çıkan uygulamaları incelediğimiz bu makalede görüyoruz ki Makedonya Türklerinin halen canlı bir şekilde yaşatmaya devam ettiği uygulamalar, gerek Anadolu Türkleri gerekse diğer Türk toplulukları ile benzerdir. Bu durum ortak bir geçmişe işaret eder ki bugün farklı coğrafyalarda, farklı şartlar altında yaşayan Türk topluluklarının aynı kökten gelmeleri dolayısıyla benzer uygulamaları devam ettirdikleri ve ettirecekleri unutulmamalıdır.

KAYNAK ŞAHISLAR

Kaynak Şahıs 1

Adı Soyadı: Nurhan ABDULAI.

Yaşadığı Yer: Gostivar, MAKEDONYA.

Yaşı: 21.

Mesleği: Üniversite Öğrencisi.

Derleme Yeri ve Zamanı: İzmir, 2007.

Kaynak Şahıs 2

Adı Soyadı: Ozan AMEDOV.

Yaşadığı Yer: Vrapçište, MAKEDONYA.

Yaşı: 19.

Mesleği: Üniversite Öğrencisi.

Derleme Yeri ve Zamanı: İzmir, 2007.

Kaynak Şahıs 3

Adı Soyadı: Fatma EROL.
Yaşadığı Yer: Silifke/Mersin.
Yaşı: 62.
Mesleği: Ev Hanımı.
Derleme Yeri ve Zamanı: Silifke, 2007.

Kaynak Şahıs 4

Adı Soyadı: Emre USENOV.
Yaşadığı Yer: Doyran/Kurtamzali, MAKEDONYA.
Yaşı: 22.
Mesleği: Üniversite Öğrencisi.
Derleme Yeri ve Zamanı: İzmir, 2007.

Kaynak Şahıs 5

Adı Soyadı: Arzu Salihi.
Yaşadığı Yer: Gostivar, MAKEDONYA.
Yaşı: 22.
Mesleği: Üniversite Öğrencisi.
Derleme Yeri ve Zamanı: İzmir, 2007.

YAZILI KAYNAKLAR

ÇAY, M. Abdülhalük (1997), *Hidrellez: Kültür-Bahar Bayramı*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.

ECKMANN, Janoss (1960), “Dinler ‘Makedonya’ Türk Ağzı”, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı*, Ankara, s. 189-204.

ENGÜLLÜ, Suat (1994), “Makedonya Türk Halk Edebiyatı”, *Türk Dili* (514), İstanbul, s. 310-315.

ERCAN, Emine Hilal (2006), “Balkanlarda Gökyüzü İle İlgili İnanışlar ve Halk Takvimi”, *Milli Folklor Dergisi*, S.69, s.72-82.

EREN, İsmail (1984), “Üsküp’te Hidrellez Adetleri ve Kiril Harfleriyle Yayınlanmış Üsküp Manileri”, *Halk Kültürü-Derleme-Araştırma* 3, s. 33-45.

EREN, İsmail (1968), “Yugoslavya Türklerinin Ağız ve Folkloruna Dair Bazı İnceleme ve Kaynaklar”, *İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, İstanbul; s. 73-80.

GÖKÇEN, İbrahim (1950), “Makedonya Yürük Folkloru-19. Yüzyılda Makedonya’nın Coğrafi ve Tarihi Durumu”, *Türk Folklor Araştırmaları Dergisi*, C.1, S.17, İstanbul, s. 261-263.

GÖKÇEN, İbrahim (1951), “19. Asırda Makedonya Yürük Folkloru”, *Türk Folklor Araştırmaları Dergisi*, C.1, S.20, İstanbul, s. 317-319.

GÖKÇEN, İbrahim (1951), “Makedonya Yürük Folkloru-19. Yüzyılda Makedonya’nın Coğrafi ve Tarihi Durumu”, *Türk Folklor Araştırmaları Dergisi*, C.2, S.28, İstanbul, s. 447-448.

GÖKÇEN, İbrahim (1951), “Makedonya Yürük Folkloru-19. Yüzyılda Makedonya'nın Coğrafi ve Tarihi Durumu”, *Türk Folklor Araştırmaları Dergisi*, C.2, S.26, İstanbul, s. 415.

HAFIZ, Nimetullah, *Makedonya Türk Halk Edebiyatı Metinleri*, Anadolu Sanat Yayınları, s. 191-199.

HAMZAOĞLU, Yusuf, “Balkan Türklüğü, Araştırmalar, İncelemeler (Makedonya, Sırbistan, Hırvatistan)”, *Türk Dünyası Edebiyatı*, C.1, Ankara, T.C Kültür Bakanlığı Yayınları.

HATİPOĞLU, Murat, *Makedonya Sorunu Düinden Bugüne*, Balkan Araştırmaları Dizisi 6.

KAHRAMANYOL, Mustafa (2003), *Makedonya'daki Türk ve Müslüman Toplumların Günlük Hayatı ve Gelenekleri*, Bosna Hersek Dostları Vakfı Yayınları.

KALAFAT, Yaşar (1994), *Makedonya Türkleri Arasında Yaşayan Halk İnançları*, Türk Dünyası Araştırma Vakfı, İstanbul, s. 21-45.

Makedonya'da Türk Halk Edebiyatının Makedon ve Arnavut Halk Edebiyatında Etkileri, IV. Uluslararası Türk Halk Edebiyatı ve Yunus Emre Semineri, Eskişehir, 11-13 Mayıs 1989, s. 333.

Makedonya'da ve Balkanlar'da Türk Kültür ve Sanatı Panel ve Konferansları, İzmir Makedonya Göçmenleri Kültür ve Dayanışma Derneği, s. 95-99/100-109.

MAVİŞ, Hakkı (1971), “Yugoslavya'da İslamiyet”, *Diyanet İşleri Bakanlığı Dergisi*, 10(106-107), Ankara, s. 126-128.

NASRATTINOĞLU, İrfan Ünver (1993), *Makedonya Türkleri*, Karınca Yayınları, Ankara, s. 66-70.

NAYIR, Yaşar Nabi (1968), “Yugoslavya'da (Seyahat Notları)”, *Cep Dergisi*, 2(24), İstanbul, s. 57-65.

ÖGEL, Bahaeddin (1989). *Türk Mitolojisi (Kaynakları ve Açıklamaları ile Destanlar)*, C.1, Ankara, s. 55-57.

ÖZERGİN, M. Kemal (1963), “Yugoslavya'da Yaşayan Türkler”, *Türk Kültürü Dergisi*, S.11, Ankara, s. 14-19.

SEZER, Abdülkerim (1971), “Eski Yugoslavya'da Türkler”, *Türk Dünyası*, 6(23), İstanbul, s. 29-31.

SEZER, Abdülkerim (1972), “Komünist Yugoslavya'da Türkler”, *Türk Dünyası*, 7(24), İstanbul, s. 29-32.

SOYYANMAZ, İ. Hakkı (1972), “Ay İle İlgili İnanışlar”, *Türk Folklor Araştırmaları Dergisi*, C.XIV, S. 274, s. 6300.

SÜLEYMANPAŞIÇ, Mehmed (1939), *Yugoslavya'da Kültürel Hayat*, Varlık Yayınları, Ankara, s. 371-373.

Uluslararası III. Türk Kültürü Kongresi Bildirileri, C.2, AKM Yayınları, Ankara, 25-29 Eylül 1993, s. 693.

ÜLKER, Çiğdem (1993), “Gostivar'da Düğün Adetleri ve Bir Düğün Türküsü”, *Milli Folklor*, C.3, S.18, s. 39-43.

ÜLKER, Çiğdem, *Makedonya Türk Öyküsünde Kimlik Sorunu*, T.D.E, Ankara, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları.

YAVUZ, Şerif Ali (1988), *Makedonya Türklerinde Düğün Törenleri*, Yeni Defne Yayınları, 7(77), İstanbul, s. 2-8.

YÜCELLEN, Şerafettin (1973), *Yugoslavya Türkleri, Türk Dünyası*, 8(31), İstanbul, s. 24-26.